

Energetická unie — bezpečnější Evropa?

Tomáš Kozelský, Tereza Hrtúsová

EU Office České spořitelny

EU OFFICE

Česká spořitelna, a.s.
Budějovická 1518/13a,b
140 00 Praha 4
tel.: +420 956 718 012
fax: +420 224 641 301
EU_office@csas.cz
<http://www.csas.cz/eu>

Jan Jedlička
+420 956 718 014
jjedlicka@csas.cz

Tomáš Kozelský
+420 956 718 013
tkozelsky@csas.cz

Tereza Hrtúsová
+420 956 718 012
thrtusova@csas.cz

Radek Novák
+420 956 718 015
radeknovak@csas.cz

Energetika EU v číslech

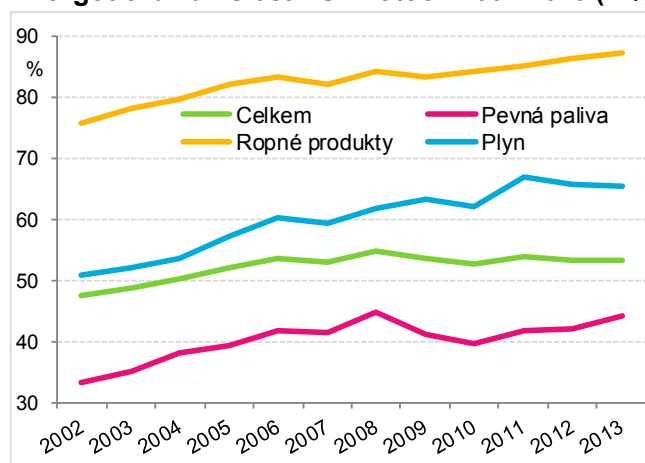
Eurokomisař pro energetickou unii Maroš Šefčovič vcelku trefně při jednom z rozhovorů poznamenal, že Evropa už je z každoročních letních diskuzí o tom, jak to bude s dodávkami plynu v zimě, unavená. Takovéto obavy by Evropská unie mít neměla. Na naléhavosti vytvoření energetické unie přidává také současný rusko-ukrajinský konflikt. Situace sice není pro Evropu neznámá, nicméně ve světle bojů na východě Ukrajiny je jednoznačně vážnější, než tomu bylo kdykoliv v minulosti.

Co se tedy skrývá pod pojmem energetická unie – jeden z nejambicióznějších projektů? Problematika zabezpečení energií a jejich nákladů, ekologické hledisko, či snížení rizika blackoutů. Cílem, vizí je vytvoření unie, kde členské státy vzájemně uznají, že na sobě v oblasti energetiky vzájemně závisí a budou k sobě v případě nedostatečných, či žádných dodávek energie solidární.

Dalším impulsem pro řešení energetické situace je fakt, že se Evropská unie může směle pochlubit titulem „největší dovozce energie na světě“, dle nejnovějších údajů z roku 2013 totiž činila energetická závislost EU 53,2 %. Sedm států EU (dle údajů Eurostatu z roku 2013) je navíc zcela resp. dva z nich téměř zcela závislých na jediném dodavateli zemního plynu. Jedná se o Finsko, Litvu, Lotyšsko, Estonsko a Bulharsko, resp. Slovensko a Českou republiku.

Vzhledem k této závislosti na dovozu a tomu, že do roku 2030 má EU závazek snížit emise nejméně o 40% oproti roku 1990, je snaha o zajištění bezpečné, udržitelné a cenově konkurenceschopné energie pro občany a podniky Evropské unie více než pochopitelná. Energetická unie proto taky patří k nejdůležitějším prioritám Evropské komise.

Energetická závislost EU v letech 2002-2013 (v %)

Zdroj: Eurostat

Energetická závislost Evropské unie

	2013 (v%)	Δ 2002-2013 v p.b.		2013 (v %)	Δ 2002-2013 v p.b.
Malta	104,1	+4,3	Chorvatsko	52,3	-7,4
Lucembursko	96,9	-1,7	Maďarsko	52,3	-4,5
Kypr	96,4	-3,7	Finsko	48,7	-3,4
Irsko	89,0	+0,1	Francie	47,9	-3,2
Litva	78,3	+36,7	Slovinsko	47,0	-3,6
Belgie	77,5	0,0	UK	46,4	+58,7
Itálie	76,9	-9,1	Bulharsko	37,8	-7,9
Portugalsko	73,5	-10,6	Švédsko	31,6	-5,6
Španělsko	70,5	-8,0	ČR	27,9	+1,5
Německo	62,7	+2,6	Nizozemsko	26,0	-7,4
Rakousko	62,3	-5,6	Polsko	25,8	+15,2
Řecko	62,1	-9,4	Rumunsko	18,6	-5,5
Slovensko	59,6	-4,3	Dánsko	12,3	+54,1
Lotyšsko	55,9	-2,8	Estonsko	11,9	-17,7
EU	53,2	5,7			

Zdroj: Eurostat

Pět dimenzí energetické unie

Strategie energetické unie ze dne 25. února 2015 představila celkem **pět základních**, vzájemně se posilujících a propojených **dimenzí**, prostřednictvím kterých chce EU dosáhnout svých cílů v oblasti energetiky.

Jedná se o:

- *Bezpečnost dodávek energie, solidarita a důvěra;*
- *Plně integrovaný evropský trh s energií;*
- *Energetická účinnost přispívající ke zmírnění poptávky;*
- *Dekarbonizace hospodářství;*
- *Výzkum, inovace a konkurenceschopnost.*

1. Bezpečnost dodávek energie, solidarita a důvěra

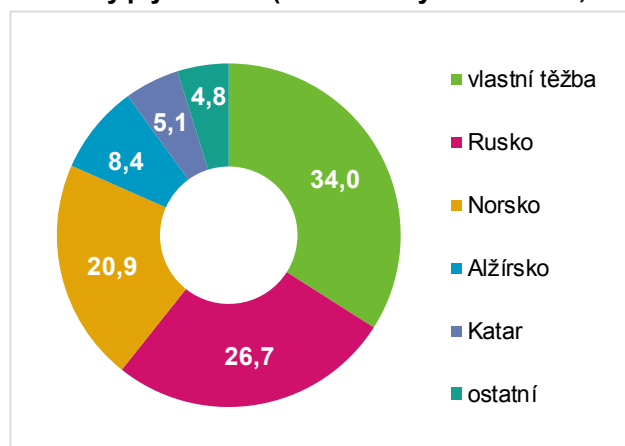
Evropská unie je stále zranitelná a musí se potýkat s otázkou nestability externích dodávek energie. Mezi hlavní faktory pro zajištění bezpečných, stabilních dodávek energie proto patří dokončení jednotného vnitřního trhu s energií a účinnější spotřeba. Jsou to právě společné přístupy členských států v oblasti energetiky, které mohou EU posílit v případě výkyvů či zastavení dodávek energie.

Zásadní výzvou a úkolem pro zajištění bezpečných dodávek energie je diverzifikace zdrojů, dodavatelů a tras. Dle Komise je tedy potřeba zintenzivnit práce na vybudování jižního koridoru, aby mohl plyn do EU proudit ze středoasijských zemí.

Již nyní je bezpečnost dodávek posílena zřízením uzlů zkapalněného plynu (LNG) v severní Evropě. Stejnou cestou by se měla vydat i střední a východní Evropa. Zvýšení obchodu s LNG by navíc mohlo pomoci harmonizaci cen zemního plynu. Ceny LNG jsou však stále díky vysokým nákladům na zpracování a přepravu vyšší než pro plyn přepravovaný plynovody. Komise tedy za účelem řešení těchto problémů vypracuje ucelenou strategii a zaměří se rovněž na odstranění překážek dovozu LNG z USA.

Důležitou součástí zajištění bezpečnosti je shoda dohod o nákupu energie ze třetích zemí s právními předpisy EU. V současnosti se kontrola takové shody provádí až po uzavření dohody mezi členským státem a danou třetí zemí. Komise by tedy měla být informována o sjednání dohod již v počátcích.

Dodávky plynu v EU (% z celkových dodávek, 2013)

Zdroj: Eurogas

2. Plně integrovaný evropský trh s energií

Přepavní soustavy elektřiny a zemního plynu v EU nyní nepostačují k tomu, aby vnitřní trh s energií fungoval, jak má. Práce na infrastrukturálních projektech se však v posledních letech urychlila. V roce 2014 určila strategie EU v oblasti energetické bezpečnosti celkem 33 projektů se zásadním významem pro zvýšení bezpečnosti dodávek a propojení energetických trhů.

EU stanovila minimální cíl pro propojení ve výši 10 % instalované kapacity výroby elektrické energie. Cíle by mělo být dosaženo do roku 2020 s tím, že v roce 2016 chce Komise podat zprávu o opatřeních potřebných k dosažení 15% cíle do roku 2030.

Evropská komise bude trvat na plném prosazení třetího energetického balíčku. Především chce dosáhnout oddělení a nezávislosti regulačních orgánů. Modernizace a větší integrace se bude týkat evropské sítě provozovatelů přenosových nebo přepravních soustav pro elektřinu a zemní plyn (ENTSO-E/G). Nově budou vytvořena regionální operační střediska.

Pro vytvoření jednotného trhu s energií, je nutné stanovit jednoho regulátora. Tím se má stát Agentura pro spolupráci energetických regulačních orgánů (ACER), která již funguje, avšak její pravomoci jsou v současnosti omezené na vydávání doporučení a stanovisek. Posíleny tedy budou její pravomoci a nezávislost.

3. Energetická účinnost přispívající ke zmírnění poptávky

Jednou z cest, jak snížit poptávku po energii, je zvyšování energetické účinnosti. V roce 2014 si EU stanovila v této oblasti ambiciózní cíl – zvýšit energetickou účinnost o 27 % do roku 2030. Do roku 2020 by tento cíl měl být navíc znovu přezkoumán, protože Komise uvažuje o navýšení cílové hodnoty na 30 %.

Velká příležitost ke zvyšování energetické účinnosti se Unii naskýtá v oblasti stavebnictví. Největším zdrojem poptávky po energii v Evropě je vytápění a chlazení a většina dovezeného plynu se používá právě pro tyto účely.

Dalším odvětvím, kde chce EU dosáhnout větší energetické účinnosti je doprava, která představuje více než 30 % konečné spotřeby energie v Evropě. Zde je nutné se neustále zaměřovat na zpříšňování standardů pro emise CO₂.

Evropská unie se chce zaměřit také na prolomení závislosti na ropě a dekarbonizaci dopravy (hlavně silniční a železniční).

4. Dekarbonizace hospodářství

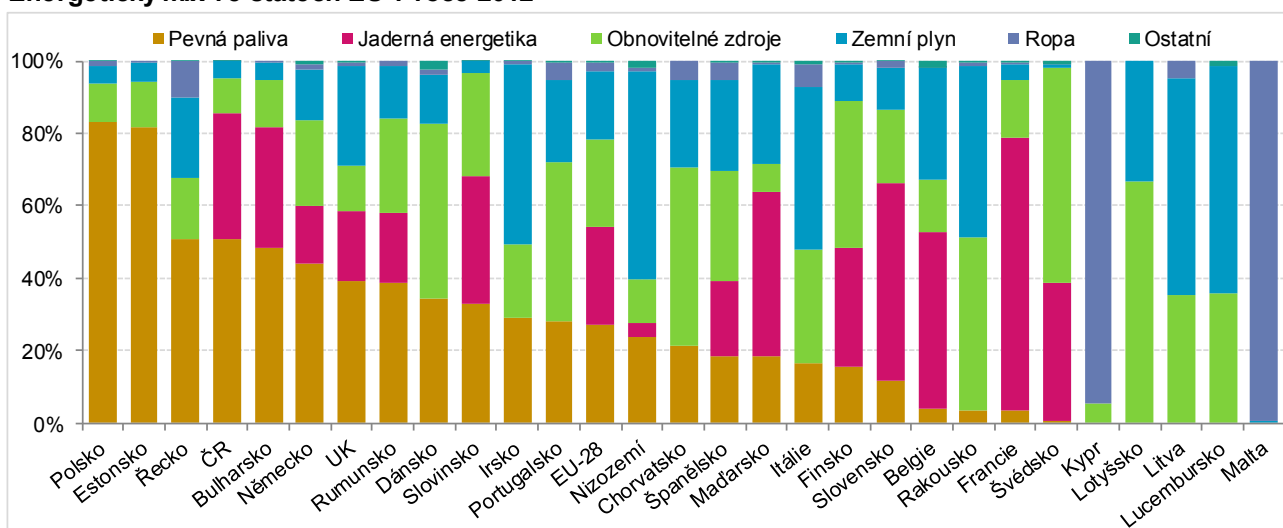
Dekarbonizace hospodářství je důležitá dimenze týkající se už dříve nadefinovaných snah o zabezpečení klimaticky přívětivějšího a ekologičtějšího přístupu k problematice energetické politiky.

I tady můžeme cítit určitou snahu o komplexnost, kdy jednotlivé aspekty energetické unie nebudou vystupovat samostatně, ale navzájem budou určovat budoucí směr a nastavení energetické politiky.

Oblastí klimatu se Evropská komise zabývala už v rámci navrhovaných energetických opatření pro roky 2020 a také do roku 2030, kdy požadují konkurenceschopné, bezpečné a nízkouhlíkové hospodářství EU a snížení emisí skleníkových plynů o 40 % oproti úrovni roku 1990 a závazný cíl podílu energie z obnovitelných zdrojů ve výši nejméně 27 % pro celou Evropskou unii.

Aby se podařilo výrobu energie z obnovitelných zdrojů rozšířit, je třeba provádět stávající právní předpisy a nová tržní pravidla, jež umožní zavádění nových technologií a inteligentních sítí. Komise by v dohledné době měla představit novou směrnici týkající se obnovitelných zdrojů energie.

Energetický mix ve státech EU v roce 2012

Zdroj: Eurostat

5. Výzkum, inovace a konkurenceschopnost

Poslední, pátý pilíř je postavený na výzkumu, inovaci a konkurenceschopnosti. Pokud chce EU s energetickou unií uspět, je potřeba neopomíjet tyto důležité aspekty potřebné pro další rozvoj, které mohou pomoci k zajištění vedoucího postavení EU v oblasti inteligentních sítí a technologií pro inteligentní domácnosti, čisté dopravy, jakož i čistých fosilních paliv. To vše bude zásadní pro přeměnu energetické unie na hnací sílu při vytváření růstu, pracovních míst a posílení konkurenceschopnosti.

Momentálně není výzkum plně koordinovaný. Programy EU a členských států je nutno účinně kombinovat tak, aby směřovaly ke společným cílům.

Dále by měl nový evropský přístup k výzkumu a investicím v oblasti energetiky urychlit transformaci energetického systému. Přitom by se mělo vycházet z programu Horizont 2020 a měly by se zapojit všechny členské státy, zúčastněné subjekty a Evropská komise.

Krom těchto společných priorit jsou ještě další výzkumné priority týkající se zachycování a ukládání CO₂ a jeho další využívání při výrobě energie a v průmyslových odvětvích, který bude mít rozhodující význam pro dosažení cílů Evropské unie v oblasti klimatu do roku 2050 nákladově efektivním způsobem. V současné době navíc jaderná energie představuje téměř 30 % výroby elektrické energie EU.

Z toho důvodu je nutné, aby Evropská unie zajistila, že členské státy budou používat nejvyšší standardy bezpečnosti, ochrany, nakládání s odpadem a nešíření jaderných zbraní.

Požadavek na 10% propojení sítí

Před Evropskou unií stojí velmi důležitý úkol. Jak zefektivnit trh energií, zabezpečit kvalitní dodávku elektrické energie, snížit energetickou závislost? Vždyť Evropská unie se potýká se zastaralou energetickou infrastrukturou, vysokými cenami konečných cen energie bez ohledu na to, zda koncovým spotřebitelem je fyzická osoba či podnik, což v důsledku snižuje konkurenceschopnost evropské ekonomiky vůči světu, a v neposlední řadě je to i hledisko udržitelného rozvoje a dekarbonizace.

Nástrojem a jedním z kroků u přijaté energetické unie by se měl stát stanovený cíl dosáhnout do roku 2020 propojení 10 % energetických soustav v Evropské unii. Současně však na základě výzvy, kterou vydala Evropská rada na jaře minulého roku, navrhla Evropská komise navýšit tuto 10% hranici na 15 % do roku 2030, a to s přihlédnutím na nákladovou stránku a potenciál obchodní výměny v příslušných regionech.

Čemu všemu by zmiňované propojení evropských energetických sítí mělo pomoci? Tento cíl, aby ve všech členských státech Evropské unie bylo propojeno alespoň 10 % jejich instalované kapacity výroby elektrické energie, bude mít význam pro energetickou bezpečnost, větší konkurenci v rámci vnitřního energetického trhu a s tím spojené příznivější ceny. Vzhledem k už dříve nastaveným cílům týkajících se snižování uhlíkové stopy, k čemuž se Unie zavázala, by energetické propojení mělo také pomoci v oblasti ochrany životního prostředí.

Výhody propojení energetických sítí

Evropská komise ve svém sdělení Evropskému parlamentu a Radě uvádí řadu výhod, které propojenost soustav přinese. Propojením elektrických sítí dojde k lepšímu zabezpečení dodávek energie v Evropě, což s sebou přinese větší spolehlivost a ruku v ruce s tím se zvýší i kvalita služeb rovněž také z důvodu snížení počtu přerušení dodávek energie a výrobním ztrátám v obchodu a průmyslu.

Vedle zabezpečení dodávek by propojení elektrických sítí mělo pomoci snížit vysokou závislost Evropy na dovozu paliv. Propojené sítě znamenají větší konkurenci i efektivitu, a tím kromě lepšího a nákladově efektivnějšího využití zdrojů i dostupnější ceny na vnitřním trhu.

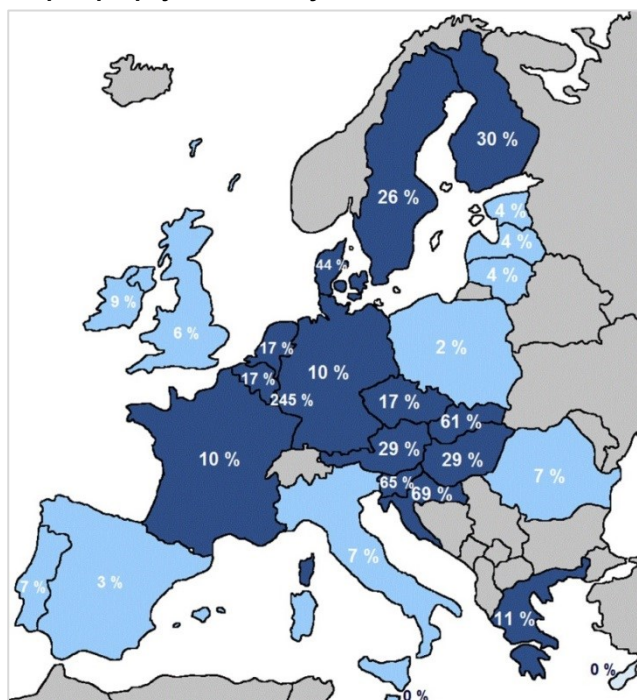
Lepší propojení přinese i větší efektivitu, snížení nákladů a investic do výrobních a skladovacích kapacit potřebných v době energetických špiček, neboť by nebylo potřeba využívat elektrárny jednotlivých států ve stejnou dobu. Další ekonomické úspory přinese i fakt, že by nemělo být nutné budovat další elektrárny.

Klesající vstupy a případně i nižší investice do výroby spolu s uspořenými náklady na palivo se mohou promítnout do konkurenčních cen elektřiny pro konečné spotřebitele, jež by tak podle studie: Benefits of an integrated European energy market (Přínosy jednotného evropského trhu s energií); Booz & Co. mohly do roku 2030 ušetřit 12–40 miliard eur ročně.

Situace týkající se propojení elektrických soustav nebyla v roce 2014 příliš uspokojivá. Cíle 10% propojení svých elektrických sítí ještě nedosáhlo dvanáct členských států EU. Mezi tyto státy patří: Irsko, Itálie, Rumunsko, Portugalsko, Spojené království, Španělsko, Polsko, Kypr, Malta, Estonsko, Litva a Lotyšsko.

Pobaltské státy však ještě nejsou sesynchronizovány s evropskou sítí, ale zatím jen plně integrované mezi sebou.

Stupeň propojení elektrických sítí v EU

Zdroj: ENTSO-E, Scenario Outlook and Adequacy Forecast

Stav propojení těchto 3 států k evropskému trhu odpovídá situaci na jaře roku 2014 (tedy 4 %). Dokončením projektu Estlink2 by mělo toto propojení výrazně vzrůst na zhruba 10 %.

I další státy uskutečňují projekty společného zájmu. První takový unijní seznam byl přijat v roce 2013 s 248 projekty, z nichž necelá polovina se týkala elektrické energie a z toho 52 propojení elektrických sítí, další projekt měl umožnit propojení v budoucnosti. Seznam projektů není konečný, každé dva roky se aktualizuje. Druhý seznam by měla Evropská komise schválit na podzim letošního roku. Stávající projekty se nacházejí v různých fázích vývoje od počátečních až po výstavbu. Z prvního seznamu mají být dokončeny zhruba $\frac{3}{4}$ projektů do roku 2020. Pokud se dané projekty zrealizují, měla by Evropská unie dosáhnout cíle 10% propojení elektrických sítí členských států. Určité problémy se splněním cíle mohou mít státy Španělsko a Kypr, které by však díky lepší koordinaci a použití dostupných nástrojů 10% hranice v roce 2020 mohly dosáhnout.